

IZABELA MARIA JANKOWSKA

Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Sulechowie

Bezpieczeństwo energetyczne w polityce bezpieczeństwa państwa

1. Wstęp

W dobie wysokiego tempa rozwoju technologicznego, gospodarczego i społecznego stabilne i niezakłócone dostawy energii są jednym z kluczowych komponentów decydujących o suwerenności ekonomicznej państwa, jego pozycji w stosunkach międzynarodowych¹ oraz o jakości życia ludzkiego.

Doniosłość znaczenia surowcowo-energetycznego zaplecza gospodarki wynika ze szczególnej roli zasobów naturalnych we współczesnym świecie. Ma to związek ze zjawiskiem wyczerpalności oraz brakiem możliwości zróżnicowania ich rozmieszczenia. Ponadto eksport rodzimych surowców materiałowych stanowi skuteczny instrument presji politycznej i element oddziaływania zarówno na politykę regionalną, jak i międzynarodową².

Na przełomowy charakter tych problemów zwłaszcza w obszarach Europy Środkowo-Wschodniej oraz traktatowym Unii Europejskiej wskazuje fakt,

¹ Rolę czynnika energetycznego trafnie charakteryzuje Paul Lyons, zdaniem którego „każdy aspekt ludzkiego życia – transport, produkcja przemysłowa, oświetlenie biurowe, komputery, sprzęty kuchenne czy ogrzewanie – wszystko w 100% oparte jest na dostarczonej energii”. Cyt. za: P.K. Lyons, *Energy Policies of the European Union. A Business Intelligence Report*, London 1994, s. 1.

² W literaturze przedmiotu sformułowania tego używa P. Lyons, mając na myśli paliwa kopalne, rudy metali, minerały, surowce odnawialne oraz glebę i wodę. Zob. szerzej: P.K. Lyons, *P.K. EU Energy Policies towards the 21st Century*, Brussels 1998, s. 49.

że problematyka dotycząca prowadzenia świadomej polityki energetycznej podejmowana jest w wielu publikacjach i przez specjalistów z wielu dziedzin nauki. Na wzrost rangi tych zagadnień wpływa także nasilenie szeregu zagrożeń związanych z dynamicznymi procesami zachodzącymi w rosyjskim sektorze paliwowo-energetycznym, napięciami i konfliktami w rejonie Zatoki Perskiej oraz wzrastającym zapotrzebowaniu Chin na ropę i gaz. Jest to również rezultat zmian wzorców produkcji i konsumpcji, zaostrzaniu przez Unię Europejską regulacji klimatycznych, ograniczonej zdolności wydobywczej ze złóż krajowych, niskiej efektywności udziału energii ze źródeł odnawialnych, wahań cen paliw kopalnych, wysokiej energochłonności gospodarki światowej, a także trudności z dokonaniem prognozy oczekiwanego popytu na energię elektryczną³.

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie znaczenia czynnika energetycznego dla właściwego funkcjonowania i rozwoju kraju oraz możliwości skutecznego realizowania swych celów w polityce światowej. Tematyka opracowania sytuuje się też w obszarze analizy dokumentów kształtujących ład energetyczny w Polsce oraz podstawowych problemów stojących przed krajową polityką energetyczną. Z zakresu niniejszej analizy wyłączone zostały rozważania dotyczące głównych determinantów bezpieczeństwa energetycznego innych krajów. Zamierzonym było zatem ograniczenie artykułu wyłącznie do terytorium naszego kraju. Poza ramami rozważań teoretycznych pozostają w tej sytuacji również kwestie bezpieczeństwa dostarczania energii na poziomie Unii Europejskiej⁴.

³ Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Perspektywa 2020, Warszawa 2011, s. 3.

⁴ Niezależnie od powyższego zastrzeżenia, warto wspomnieć, że wśród najważniejszych aktów prawnych regulujących problematykę bezpieczeństwa energetycznego w Unii Europejskiej należy wymienić m.in.: Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE z dnia 25 października 2012 r. w sprawie efektywności energetycznej, zmiany dyrektyw 2009/125/WE i 2010/30/UE oraz uchylenia dyrektyw 2004/8/WE i 2006/32/WE (Dokument 32012L0027, Dz.U. L 315 z 14.11.2012); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 256/2014 z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zgłaszania Komisji projektów inwestycyjnych dotyczących infrastruktury energetycznej w Unii Europejskiej, zastępujące rozporządzenie Rady (UE, Euratom) nr 617/2010 oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 736/96 (Dokument 32014R0256; Dz.U. L 84 z 20.3.2014); Rozporządzenie (WE) nr 680/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 czerwca 2007 r. ustanawiające ogólne zasady przyznawania pomocy finansowej Wspólnoty w zakresie transeuropejskich sieci transportowych i energetycznych (Dokument 32007R0680, Dz.U. L 162 z 22.06.2007); Rozporządzenie Parlamentu Eu-

2. Bezpieczeństwo narodowe, a bezpieczeństwo energetyczne

Bezpieczeństwo narodowe to szczególnie ceniono dobro, potrzeba egzystencjalna oraz priorytetowy cel jednostek, grup społecznych oraz wszystkich suwerennych rządów państwowych na świecie. Całość jego struktury w wymiarze realnym obejmuje dwa wymiary: wewnętrzny i zewnętrzny. Ten pierwszy odnosi się do zaspakajania potrzeb i interesów społeczeństwa danego kraju oraz obejmuje ochronę porządku normatywnego, życia i zdrowia obywateli oraz majątku narodowego przed bezprawnymi działaniami, a także skutkami klęsk naturalnych i awarii technicznych⁵. Drugi natomiast sprowadza się do polityczno-militarnych gwarancji pozwalających uniknąć ewentualnego ataku zbrojnego lub presji politycznej, gospodarczej, ekologicznej, kulturowej, energetycznej lub innej⁶.

W literaturze przedmiotu można spotkać wiele definicji, różnią się jednak one między sobą zakresem treściowym oraz poddają rozmaitym interpretacjom. Sytuacja komplikuje się jeszcze bardziej, gdy na problem bezpieczeństwa narodowego popatrzymy globalnie lub w dłuższej perspektywie czasu. Mnogość i niejednoznaczność pojęć nie oznacza jednak braku wspólnej płaszczyzny teo-

ropejskiego i Rady (UE) nr 1227/2011 z dnia 25 października 2011 w sprawie integralności i przejrzystości hurtowego rynku energii (Dokument 32011R1227, Dz.U. L 326 z 8.12.2011); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/72/WE z dnia 13 lipca 2009 r. dotycząca wspólnych zasad rynku wewnętrznego energii elektrycznej i uchylająca dyrektywę 2003/54/WE (Dokument 32009L0072, Dz.U. L 211 z 14.08. 2009); Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 715/2009 z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie warunków dostępu do sieci przesyłowych gazu ziemnego i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1775/2005 (Dokument 32009R0715, Dz.U. L 211 z 14.08.2009); Dyrektywa 2005/89/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 stycznia 2006 r. dotycząca działań na rzecz zagwarantowania bezpieczeństwa dostaw energii elektrycznej i inwestycji infrastrukturalnych (Dokument 32005L0089, Dz.U. L 33 z 04.02.2006); Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/31/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie geologicznego składowania dwutlenku węgla oraz zmieniająca dyrektywę Rady 85/337/EWG, Euratom i dyrektyw Parlamentu Europejskiego i Rady 200/60/WE, 2001/80/WE, 2006/12/WE, 2008/1/WE i rozporządzenie (WE) nr 1013/2006 (Dokument 32009L0031, Dz.U. L 140 z 05.06.2009).

⁵ Zestawienie elementów składowych pojęcia „bezpieczeństwo wewnętrzne” przytoczone za: Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, Warszawa 2007, s. 15.

⁶ Dokładnie o tym pisze: W. Pokruszyński, *Teoretyczne aspekty bezpieczeństwa*, Józefów 2010, s. 13.

retycznej. Wśród zdecydowanej większości badaczy przeważa pogląd, że jest to zarówno stan niezagrażonego spokoju, jak i ciągły proces, którego istotą jest zapewnienie możliwości przetrwania, rozwoju oraz swobody realizacji własnych interesów w zmieniających się warunkach⁷.

W tradycyjnym ujęciu bezpieczeństwo narodowe było przede wszystkim utożsamiane z możliwością przeciwstawienia się agresji wojskowej. Tym samym to siła militarna była kluczowym fundamentem narodowej polityki bezpieczeństwa, a budowie potencjału obronnego podporządkowano takie obszary, jak: organiczne, nieorganiczne, odnawialne i nieodnawialne bogactwa przyrodnicze, uwarunkowania demograficzne oraz polityka naukowo-techniczna i innowacyjna państwa⁸.

Ten zbiór przekonań w sposób niezwykle trwały zakorzenił się zarówno w czasie trwania dwóch wojen światowych w XX w., jak i później w okresie bipolarnego ładu międzynarodowego. Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy było powstanie dwóch – całkowicie odmiennych pod względem politycznym i gospodarczym oraz rywalizujących między sobą – stref wpływów, tzw. zachodniej i wschodniej. Z uwagi na fakt, że oponenci byli zawsze gotowi do interwencji militarnej, najważniejszą rolę odgrywał wyścig zbrojeń i tzw. system równowagi strachu, oparty na możliwości „wzajemnego zniszczenia”⁹.

Po wygaśnięciu antagonizmu Wschód – Zachód nastąpiła głęboka rekonstrukcja ładu międzynarodowego. Upadek ZSRR, ograniczona hegemonia USA oraz wzrost znaczenia takich potęg regionalnych, jak Chiny, Indie, Brazylia czy Turcja spowodowała, że świat stanął przed nowymi wyzwaniem. Liczba dotychczasowych konfliktów nie zmniejszyła się, zmianie uległa jednak ich intensywność, kierunek i zasięg. Odrzucono bowiem „użycie siły jako środka roz-

⁷ Podkreślają to m.in.: J. Ostojki, *Bezpieczeństwo narodowe*, „Konspekt” Pismo Akademii Pedagogicznej w Krakowie 2007, nr 2(29), s. 12.; S. Koziej, *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe kategorie i historyczna ewolucja*, „Bezpieczeństwo Narodowe” II – 2011/18, s. 19; R. Zięba, *O tożsamości nauk o bezpieczeństwie*, „Bezpieczeństwo Narodowe”. Zeszyty Naukowe AON 2012, nr 1 (86), s. 8-9; J. Stefanowicz, *Bezpieczeństwo współczesnych państw*, Warszawa 1984, s. 18; J. Kukulka, *Międzynarodowe stosunki polityczne*, Warszawa 1982, s. 31.

⁸ W literaturze polskiej odnotowują to m.in.: A. Ciupiński, K. Malak, *Bezpieczeństwo polityczne i wojskowe*, Warszawa 2004, s. 12 i n.

⁹ Cyt. za: M. Lasoń, *Bezpieczeństwo w stosunkach międzynarodowych*, [w]: *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku. Wybrane problemy*, E. Cziomer (red.), Kraków 2010, s. 12.

wiązywania konfliktów i położono nacisk na zwiększoną zależność między państwami”¹⁰.

W warunkach globalizacji i internacjonalizacji dostrzeżono, że niemożliwe jest sprowadzenie bezpieczeństwa narodowego wyłącznie do granic militarnych. Koniecznym następstwem tych spostrzeżeń stała się redefinicja pojęcia i wyodrębnienie w jego ramach rozmaitych dziedzin, rodzajów i sektorów¹¹.

Obecne składniki bezpieczeństwa obok aspektów wojskowych i politycznych obejmują także czynniki ekonomiczne, społeczne, publiczne, technologiczne, ekologiczne, energetyczne czy informacyjne¹².

Istotnym komponentem przedmiotowym ogólnie pojmowanego bezpieczeństwa narodowego jest wymiar energetyczny. Jego zapewnienie należy do strategicznych zadań państwa i jest wyznacznikiem efektywności jego działań. Główne argumenty stojące za tym przekonaniem wynikają z następujących faktów:

Po pierwsze, nieprzerwany i niezależny od geopolitycznej mapy konfliktów zbrojnych i politycznych dostęp do dostaw energii dla firm, przemysłu, instytucji publicznych i gospodarstw domowych determinuje trwały rozwój kraju.

¹⁰ Cyt. za: J.M. Fiszer, *System euroatlantycki przed i po zakończeniu zimnej wojny. Istota, cele i zadania oraz rola w budowie nowego ładu globalnego*, Warszawa 2013, s. 17.

¹¹ *Ibidem*, s. 19.

¹² W analizach teoretycznych często wymienia się także jego wymiar podmiotowy, przedmiotowy i funkcjonalny. Pierwszy z nich skupia się na szerokiej gamie podmiotów zobligowanych do zapewnienia bezpieczeństwa. Należą do nich m.in.: osoby fizyczne, państwa, narody, organizacje rządowe, pozarządowe oraz międzynarodowe. W ramach drugiego wyróżnia się takie jego sektory jak: polityczny, militarny, ekonomiczny *etc.* Trzeci natomiast pozwala na obserwowanie dynamiki rozmaitych aspektów bezpieczeństwa oraz aktywności uczestników stosunków międzynarodowych. Tak określoną typologię wyróżnia R. Zięba, *Bezpieczeństwo międzynarodowe po zimnej wojnie*, Warszawa 2008, s. 22-27. Niektórzy badacze zwracają również uwagę na bezpieczeństwo fizyczne i cywilne. To pierwsze sprowadza się do aktywnej obrony terytorium, infrastruktury i ludzi przed bezpośrednim działaniem czynników fizycznych i takimi zjawiskami niszczącymi jak: pożar, powódź, akty wandalizmu lub atak terrorystyczny. Drugie natomiast, to radzenie sobie z wewnętrznymi szansami, wyzwaniem, ryzykami i zagrożeniami dla ładu i porządku publicznego. Cyt. za: S. Koziej, *Wstęp do teorii i historii bezpieczeństwa. Skrypt internetowy*.

http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:CY-ZMiLB1I0J:www.koziej.pl/files/Teoria_i_historia_bezpieczenstwa.doc+&cd=1&hl=pl&ct=clnk&gl=pl [data dostępu: 20.09.2014 r.]

Jakiegokolwiek zakłócenia w zasilaniu energii czy to w wymiarze czasowym, czy ilościowym hamują rozwój naukowo-technologiczny, tempo wzrostu ekonomicznego oraz osłabiają jego strukturę przemysłową. Ponadto brak swobodnego dostępu do surowców energetycznych ogranicza możliwości państwa do zawierania strategicznych partnerstw, a tym samym tworzenia skutecznych mechanizmów oddziaływania na otoczenie międzynarodowe. Brak potencjału surowcowego zagraża również niezależności państwa i utrudnia realizację partykularnych interesów narodowych.

Po drugie, należy pamiętać, że bezpieczeństwo energetyczne państwa odzwierciedla jego realne możliwości w sferze militarnej, będące z kolei funkcją ogólnego poziomu rozwoju ekonomicznego. Wynika to z faktu, że samowystarczalność energetyczna, jako fundament stabilizacji ekonomicznej, kładzie podwaliny pod wzrost produktywności zbrojeniowej i sprawności bojowej¹³. Niezależność importowa i efektywność krajowego systemu energetycznego ma również bezpośredni wpływ na skuteczną realizację polityki bezpieczeństwa i obrony kraju, albowiem przeważająca większość nowoczesnych technologii wojskowych potrzebuje energii do właściwego funkcjonowania¹⁴.

Po trzecie, w dobie rosnącej monopolizacji i rywalizacji o zasoby energetyczne, zabezpieczenie krajowego zaopatrzenia w tym zakresie, jest istotne również dlatego, że wiodącymi producentami i eksporterami najważniejszych paliw kopalnych (ropa naftowa, gaz ziemny i węgiel) są państwa niestabilne politycznie i gospodarczo. Charakteryzują się one deficytem demokracji, niskimi standardami w zakresie ochrony praw człowieka, marginalnym udziałem światowego produktu gospodarki oraz niskim wskaźniku HDI¹⁵.

W konsekwencji wiele sytuacji konfliktowych w rejonie Europy i świata zawiera w sobie element walki o bezpieczeństwo energetyczne. Należą do nich m.in.: amerykańska operacja wojenna „Iracka Wolność” oraz inwazja na Afganistan; wieloletni spór o Morze Południowochińskie między Chinami, Tajwanem, Wietnamem, Filipinami, Malesją i Bruneą; wyścig zbrojeń takich państw

¹³ Zob. wywody L. Porębskiego, *Militarne aspekty światowego układu sił*, [w:] *Konflikty współczesnego świata I*, R. Borkowskiego (red.), Kraków 2001, s. 69.

¹⁴ A. Gradziuk, W. Lach, E. Poseł-Częścik, K. Sochacka, *Co to jest bezpieczeństwo energetyczne państwa?*, „Polski Instytut Spraw Międzynarodowych. Biuletyn”, nr 103-202, s. 705-707.

¹⁵ Wzmiankuje o tym K. Poronińska, *Konflikty surowcowe we współczesnych stosunkach międzynarodowych*, „Sprawy Międzynarodowe” 2005, nr 3, s. 31.

jak: Stany Zjednoczone, Rosja, Wielka Brytania, Chiny oraz Iran; dominacja i konfrontacje zbrojne Rosji nad państwami bliskiej zagranicy – zwłaszcza Ukrainy, czy niedawno wznowiona walka pomiędzy Argentyną i Wielką Brytanią o suwerenność i surowce spornych wysp Falklandów¹⁶.

Analiza aktualnej sytuacji międzynarodowej wskazuje, że globalny oraz regionalny wzrost popytu na zasoby naturalne, nieuregulowany status prawny w zakresie własności obszarów, na których występują oraz rosnąca świadomość stopniowego wyczerpywania się większości z nich prowadzą do eskalacji napięć i konfliktów. Kluczowym elementem potencjalnych starć zbrojnych jest także rozmieszczenie surowców oraz szlaków transportowych na obszarach niestabilnych politycznie i gospodarczo, ścierające się interesy bezpieczeństwa różnych państw oraz nieograniczona żądza zysku poszczególnych podmiotów.

3. Bezpieczeństwo energetyczne w polskich dokumentach strategicznych i regulacjach prawnych

W kontekście powyższego powstaje pytanie, czym jest bezpieczeństwo energetyczne? Odpowiedź na nie należy do prostych, gdyż dotychczas nie wypracowano jednolitej, uniwersalnej definicji tego pojęcia, która usatysfakcjonowałaby wszystkich i wyrażała najistotniejsze treści i wątki. Odpowiedzi na nie daje także analiza treści dokumentów międzynarodowych, albowiem jak dowodzi praktyka postępowania państw percepcja bezpieczeństwa energetycznego jest zależna od ich roli, jaką pełnią w odniesieniu do kwestii surowcowo-energetycznych. Innymi słowy, „inaczej postrzegane jest bezpieczeństwo energetyczne przez państwo eksportera, inaczej przez państwo importera, a jeszcze inaczej przez państwo tranzytowe”¹⁷.

¹⁶ Zob. szerzej: *ibidem, passim*; R. Łoś, J. Reginia-Zacharski, *Współczesne konflikty zbrojne*, Warszawa 2010, s. 257-292; 327-341; K. Dąbrowska, *Europejskie bezpieczeństwo energetyczne*, z dnia 19.04.2010, <http://www.psz.pl/tekst-30100/Europejskie-bezpieczenstwo-energetyczne>, *passim* (dostęp: 28.11.2014).

¹⁷ Cyt. za: J. Trubalska, *Podziemne magazyny gazu jako element bezpieczeństwa energetycznego Polski*, „Teki Komisji Politologii i Stosunków Międzynarodowych”, Odział Lublin Państwowa Akademia Nauk 2010, nr 5, s. 109. Na fakt ten zwraca również uwagę M. Domagała, *Bezpieczeństwo energetyczne. Aspekty administracyjno-prawne*, Lublin 2008, s. 27. Pogląd o podobnym wydźwięku formułuje także R. Skinner, który podkreśla, że przy definiowaniu bezpieczeństwa energetycznego kontekst jest

Z uwagi na fakt, iż przedmiotem analizy w niniejszej publikacji są akty legislacyjne i strategicznie kształtujące funkcjonowanie sektora energetycznego w Polsce, autorka pracy na potrzeby dalszych prowadzonych rozważań, proponuje skupić się na definicjach zamieszczonych w ustawie z 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, Doktrynie zarządzania bezpieczeństwem energetycznym z maja 2004 r., Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 5 listopada 2014 r., w opracowanych przez Ministerstwo Gospodarki i przyjętych przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 r. załączniku do uchwały nr 202/2009 zatytułowanym Polityka Energetyczna Polski do roku 2030 oraz Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko perspektywa do 2020 roku z 15 kwietnia 2014 r.

W pierwszym z nich czytamy, że pod pojęciem tym należy rozumieć „stan gospodarki umożliwiający pokrycie bieżącego i perspektywicznego zapotrzebowania odbiorców na paliwa i energię w sposób technicznie i ekonomicznie uzasadniony, przy zachowaniu wymagań ochrony środowiska”¹⁸. Z definicją tą koresponduje pogląd wyrażony w drugim z wymienionych dokumentów. Zgodnie z nim bezpieczeństwo energetyczne to „zdolność do zaspokojenia w warunkach rynkowych popytu na energię pod względem ilościowym i jakościowym, po cenie wynikającej z równowagi popytu i podaży, przy zachowaniu warunków ochrony środowiska”¹⁹. Tożsamą, co do treści, definicję zamieszczono również w kolejnym dokumencie, który precyzuje bezpieczeństwo energetyczne, jako „dostęp do surowców energetycznych, w tym poza granicami kraju, dywersyfikacja źródeł i kierunków dostaw paliw oraz budowa nowych mocy w oparciu o zróżnicowane technologie wytwarzania, pozwalające na zrównoważenie krajowego popytu na energię”²⁰. W innej części tego dokumentu pojawia się też wzmianka o konieczności „zapewnienia (...) bezpieczeństwa klimatycznego oraz ochrony środowiska”²¹. W bliskim związku z tymi założeniami pozostaje też czwarta z nich, w myśl której „bezpieczeństwo energetyczne to

wszystkim. Cyt. za: R. Skinner, R. Arnott, *The Oil Supply and Demand Context for Security of Oil Supply to the EU from the GCC Countries*, Oxford 2005, s. 25.

¹⁸ Ustawa prawo energetyczne, art. 3 pkt. 16 (Dz. U. z 2012 r., poz. 1059, z 2013 r. poz. 984 i poz. 1238 oraz z 2014 r. poz. 457, poz. 490, poz. 900)

¹⁹ Doktryna zarządzania bezpieczeństwem energetycznym, Warszawa 2004, s. 5.

²⁰ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2014, s. 23.

²¹ *Ibidem*, s. 12.

zapewnienie stabilnych dostaw paliw i energii na poziomie gwarantującym zaspokojenie potrzeb krajowych i po akceptowanych przez gospodarkę i społeczeństwo cenach, przy założeniu optymalnego wykorzystania krajowych zasobów surowców energetycznych oraz poprzez dywersyfikację źródeł i kierunków dostaw ropy naftowej, paliw ciekłych i gazowych²². Na tym tle interesująco przedstawia się także definicja piąta, zgodnie z którą bezpieczeństwo energetyczne „to nie tylko zróżnicowanie źródeł dostaw nośników energii oraz zapewnienie pewności ich dostaw po akceptowalnej dla społeczeństwa i gospodarki cenie, ale także, jako optymalne wykorzystanie krajowych zasobów surowców energetycznych, przy jednoczesnym zastosowaniu nowych technologii i aktywnym uczestnictwie w międzynarodowych inicjatywach dotyczących środowiska i energetyki, w których Polska powinna dążyć do uwzględnienia w przygotowywanych rozwiązaniach specyfiki polskiej gospodarki, a w szczególności posiadanej bazy paliwowej”²³.

Przytoczone powyżej sformułowania, choć nader zbliżone w treści, charakteryzuje jednak pewne zróżnicowanie dotyczące stopnia szczegółowości i podejścia do zagadnienia. Zgodnie z literą ustawy z 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, art. 3 par. 16 najistotniejszym elementem bezpieczeństwa energetycznego jest dbałość o ekonomiczną opłacalność dostawcy oraz zachowanie wymogów ochrony środowiska²⁴. Podobne podejście w wyjaśnianiu istoty bezpieczeństwa prezentuje także Doktryna zarządzania bezpieczeństwem energetycznym. W dokumencie tym jednak mocno akcentuje się znaczenie rynkowego podejścia do równoważenia popytu i podaży energetycznej, przy jednoczesnym

²² *Polityka energetyczna Polski do 2030 roku*, Warszawa 2009, s. 8.

²³ *Strategia – Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – perspektywa do 2020 roku*, Warszawa 2014, s. 39.

²⁴ W opinii Włodzimierza Bojarskiego powyższa definicja jest daleka od doskonałości i nie wyczerpuje istoty zagadnienia. Zdaniem eksperta w ustawie umieszczono przepisy ograniczające odbiorcę (końcowego). Przykładem takiego zapisu jest sformułowanie w sposób ekonomicznie uzasadniony, który należy interpretować jako sposób opłacalny dla dostawcy lub nawet jako zapewnienie mu cen ekonomicznie uzasadnionych. Takie z kolei założenie neguje w istotny sposób zasady gospodarki wolnorynkowej, a zarazem dyskryminuje nabywcę. Spore kontrowersje budzi też stwierdzenie przy zachowaniu wymagań ochrony środowiska, zakłada ono bowiem bezwzględny priorytet bezpieczeństwa ekologicznego, a pomija ochronę odbiorców życia publicznego. Zob. szerzej: W. Bojarski, *Bezpieczeństwo energetyczne*, „Wokół Energetyki” 2004, vol. 7, t. 3, s. 48-52.

zagwarantowaniu niezawodności, efektywności oraz bezpieczeństwa dostarczania energii. W dokumencie Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej do priorytetów w zakresie energetyki należy dywersyfikacja dostaw, transformacja sektora energii i ciepłownictwa, budowa niezależnej infrastruktury przemysłowej oraz zwiększenie zdolności eksportowej ze złóż krajowych i zagranicznych. W Strategii brak jest bliższych danych dotyczących racjonalizacji kosztów produkcji oraz cen energii, pojawia się jednak wyraźne zalecenie dotyczące „stymulowania inwestycji w nowoczesne, energooszczędne technologie i produkty”²⁵. Dokument Polityka Energetyczna Polski do 2030 roku poszerza powyższe definicje o aspekt społeczny, akcentując konieczność akceptacji cen nie tylko przez operatorów systemów sieciowych kraju, ale i odbiorcę końcowego, czyli społeczeństwo²⁶. Uwypukla także rolę efektywnego wykorzystania krajowych zasobów naturalnych i „dywersyfikacji źródeł i kierunków dostaw ropy naftowej, paliw ciekłych i gazowych”. Natomiast Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko podkreśla znaczenie współpracy w ramach struktur międzynarodowych, zdynamizowania procesów modernizacyjnych infrastruktury do odbioru i przerobu surowców energetycznych oraz potrzebę wdrażania innowacyjnych technologii. Mocno eksponowane są też aspekty bezpieczeństwa narodowego i ekonomicznego.

Wysnuwszy te zastrzeżenia można jednak przyjąć, iż pomimo występowania drobnych dystynkcyjnych związków z rozumieniem terminu, pojęcie bezpieczeństwa energetycznego obejmuje cztery istotne aspekty przedmiotowe: zbilansowanie strony popytowej i podaźowej, niezawodność obejmującą bezpieczeństwo i wystarczalność sektora energetycznego, wprowadzenie ekonomicznych mechanizmów funkcjonowania rynku energetycznego oraz minimalizację

²⁵ Warto w tym miejscu podkreślić, że w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2007 r. w większym stopniu akcentowano ekonomiczny wymiar bezpieczeństwa energetycznego oraz znaczenie wdrożenia stosunków umownych między dostawcami a odbiorcami. Brak tych odniesień w aktualnie obowiązującej Strategii wynika z faktu, iż od 2009 r. ogół problematyki i zagadnień zarządzania bezpieczeństwem energetycznym uregulowany jest w osobnym dokumencie Polityka Energetyczna Polski do roku 2030.

²⁶ O fundamentalnej roli konsumenta na rynku energetycznym i konieczności przebudowy struktury przemysłu elektroenergetycznego oraz zakazie świadczenia antykonkurencyjnej polityki przez państwo interesująco pisze T. Skoczny, *Energetyka* [w:] *Prawo Unii Europejskiej. Prawo materialne i polityki*, J. Barcz (red.), Warszawa 2003, s. 527 i n.

negatywnego oddziaływania sektora energetycznego na środowisko naturalne.

Zbilansowanie energetyczne kraju polega na regularnym i stałym dostosowaniu podaży do przewidywanego zapotrzebowania na energię finalną. Zestawienie to winno uwzględniać uwarunkowania ekonomiczne, przyrodnicze oraz możliwości zarządzania popytem na energię, bez reglamentowania bieżącego i perspektywicznego zaspokojenia potrzeb użytkowników na energię i paliwa²⁷.

Niezawodność systemu to zdolność do dostarczania odbiorcom niezbędnej ilości energii użytecznej przy zachowaniu określonych standardów. Jak już było powiedziane elementami niezawodności systemu są bezpieczeństwo i jego wystarczalność. Pierwszy czynnik należy pojmować jako zdolność krajowej infrastruktury oraz systemów przesyłu i dystrybucji paliw i energii do przetrzymania niespodziewanych zakłóceń, takich jak nagłe wyłączenia elementów systemu, wskutek awarii, katastrof ekologicznych i przemysłowych oraz napaści zbrojnej lub zagrożeń asymetrycznych²⁸. Drugi natomiast jako zdolność systemu do zaspokojenia popytu finalnego odbiorców paliw i energii w sposób ciągły, z uwzględnieniem zamierzonych i uzasadnionych wyłączeń części składowych systemu i pewności jego zasilania w energię pierwotną, uzależnioną od poziomu uelastycznienia i zróżnicowanie dostępnych ofert, racjonalnej eksploatacji krajowych zasobów energetycznych i możliwości interwencyjnych dostaw z zagranicy²⁹.

W kontekście tak sformułowanych definicji bezpieczeństwa energetycznego można również wyróżnić trzy jego zagrożenia: fizyczne, ekonomiczne i politykę środowiskową. Pod pojęciem tego pierwszego należy rozumieć zarówno krótkoterminowe, jak i mającą charakter trwały przerwy w dostawach energii z jednego źródła lub jednego regionu. Zagrożenie ekonomiczne obejmuje zależność od cen energii oraz niską opłacalność konkretnych projektów inwestycyjnych, zaś polityka środowiskowa, to zobowiązania w dziedzinie ochrony środowiska, które wpływają na produkcję, zużycie i dostawy surowców energetycznych³⁰.

²⁷ Zob. szerzej: Doktryna Zarządzania Bezpieczeństwem..., *op. cit.*, s. 5.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ Szerzej o tym: W. Lis, *Szantaż energetyczny jako środek kształtowania polityki zagranicznej Rosji, a bezpieczeństwo energetyczne krajów byłego ZSRR*, [w:] *Politycz-*

Bezpieczeństwo energetyczne oznacza więc taki stan gospodarki, w którym zapewnione są potrzeby energetyczne przedsiębiorstw i gospodarstw domowych, uwzględniające wymiar podażowy, cenowy i ekologiczny.

Fundamenty bezpieczeństwa energetycznego obejmują:

- niezależne kierunki dostaw deficytowych nośników energii (głównie ropy naftowej i gazu ziemnego),
- dywersyfikację struktury wytwarzania energii,
- zasobność złóż krajowych *item* samowystarczalność energetyczną,
- możliwości magazynowania paliw na terenie kraju,
- liberalizację rynku i kreowanie warunków konkurencyjności,
- dbałość o środowisko naturalne,
- zagospodarowanie infrastrukturalne i stan techniczny systemu zaopatrzenia (wielkość i przepustowość mocy przesyłowych oraz ich niezawodność),
- rozwój odnawialnych źródeł energii,
- nadzór i regulację systemu sprawowaną przez państwo,
- prognozowanie, planowanie oraz decyzje rozwojowe i inwestycyjne,
- stabilizację polityczną, społeczną i gospodarczą kraju,
- stabilność polityczną regionów odpowiedzialnych za eksport energetycznych surowców klasycznych³¹.

Zaznaczenia wymaga również fakt, że istnieje wiele parametrów, za pomocą których można monitorować stan bezpieczeństwa energetycznego państwa. Z uwagi jednak na mnogość komponentów i atrybutów analizowanego pojęcia do najbardziej obiektywnych i mierzalnych czynników należy zaliczyć kryterium horyzontu czasowego i samowystarczalności.

W ramach tego pierwszego można wyróżnić bezpieczeństwo energetycz-

ne, gospodarcze i kulturowe aspekty relacji Polski z krajami byłego ZSRR, M. Miłek, G. Wilk-Jakubowski, Kielce 2011 (red.), s. 87-99.

³¹ Potwierdzają to m.in.: R. Szczerbowski, *Bezpieczeństwo energetyczne Polski – mix energetyczny i efektywność energetyczna*, „Polityka Energetyczna” 2013, t. 16G, z. 4, s. 37 i n.; M. Kaliski, D. Staško, *Monitoring bezpieczeństwa energetycznego Polski do roku 2020*, „Polityka Energetyczna” 2007, t. 10, z. 2, s. 11 i n. *idem*, *Analiza wybranych czynników warunkujących bezpieczeństwo energetyczne Polski*, „Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej”, nr 1599, Seria Górnictwo, z. 257, Gliwice 2003, *passim*; M. Duda, *Liberalizacja rynku a bezpieczeństwo dostaw energii elektrycznej*, „Biuletyn Urzędu Regulacji Energetyki” 2004, nr 1, s. 24.

ne krótkoterminowe, średnioterminowe oraz długoterminowe. Bezpieczeństwo energetyczne krótkoterminowe, określane również mianem operacyjnego lub sezonowego, koncentruje się na zapewnieniu fizycznej integralności przepływu energii w okresie bieżącym lub kilkunastomiesięcznym. W czasie tym nie realizuje się zatem żadnych poważnych inwestycji budowlanych czy infrastrukturalnych, a jedynie dostosowuje zasoby do występujących potrzeb oraz wypracowuje i podejmuje decyzje strategiczne, które mają być realizowane w latach kolejnych. Bezpieczeństwo średniookresowe, zwane także prognozowanym, jest planowane i przewidywane na najbliższe kilka lat (zazwyczaj od 5 do 10). W okresie tym weryfikowany jest potencjał krajowych zasobów energetycznych oraz przeprowadzane są inwestycje przesyłowe i magazynowe. Natomiast bezpieczeństwo długoterminowe, definiowane również jako strategiczne, obejmuje horyzont czasowy do 30 lat, w trakcie, których możliwa jest kompleksowa realizacja programu inwestycji modernizacyjno-rozwojowych³².

Analiza autonomii energetycznej obejmuje obliczanie „udziału krajowej produkcji nośników energii pierwotnej (ogółem) w ich zużyciu”³³. Warto w tym miejscu nadmienić, że w zdecydowanej większości rozwiniętych gospodarczo państw wskaźnik ten nieustannie maleje albowiem więcej się energii zużywa niż jej produkuje. Niewiele natomiast krajów świata posiada nadwyżki energetyczne, które mogłyby sprzedawać za granicą.

4. Podstawowe problemy polskiej polityki energetycznej

Polski sektor paliwowo-energetyczny był i jest w ogromnym stopniu oparty na węglu kamiennym i brunatnym, który jest obecnie najtańszym nośnikiem energii pierwotnej³⁴. Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy jest z jednej strony per-

³² Zob. też: M. Kaliski, *Podziemne magazyny gazu jako element krajowego systemu gazowego*, „NAFTA – GAZ”, maj 2010, R. LXVI, s. 325; *Raport – Bezpieczeństwo Energetyczne Polski*, dostępny w internecie: www.bbn.gov.pl/download/1/921/bezp_energetyczne_polski.pdf, (dostęp 28 XI 2014, s. 15 i n.).

³³ Cyt. za: J. Pioch, *Bezpieczeństwo energetyczne a zarządzanie wartością przedsiębiorstw*, „Zarządzanie i Finanse. Journal of Management and Finance” 2013, 4/3, s. 370.

³⁴ Dane statystyczne przytoczone za: http://strateg.stat.gov.pl/strategie_pliki/Strategia_Bezpieczenstwo_Energetyczne_i_Srodowisko.pdf, s. 9. (dostęp 28 XI 2014).

spektywa względnie stabilnej produkcji energii elektrycznej, z drugiej jednak wysoki poziom emisji gazów cieplarnianych, w tym przede wszystkim dwutlenku węgla, metanu, podtlenku azotu, fluoropochodnych węglowodorów, perfluoropochodnych związków węgla i sześćfluorku siarki, do atmosfery³⁵.

W związku z prowadzoną przez organy stanowiące Unii Europejskiej polityką ochrony środowiska naturalnego, przy jednoczesnym zabezpieczeniu dostaw energii oraz zachowaniu konkurencyjności, kraje Wspólnoty – w tym Polska – zostały zmuszone w 2008 r. do zaakceptowania tzw. pakietu klimatyczno-energetycznego³⁶. Na mocy tej nowej podstawy legislacyjnej sygnatariusze zostali zobowiązani do przeprowadzenia dogłębnej reformy prawa energetycznego, przyjęcia tzw. zobowiązań emisyjnych oraz zwiększenia udziału energii ze źródeł odnawialnych w całym bilansie produkcji³⁷. Niespełnienie wymagań pa-

³⁵ Patrz dokument: Dyrektywa 2003/87/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 13 października 2003 r. ustanawiająca program handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych na obszarze Wspólnoty i zmieniająca Dyrektywę Rady 96/61/W (Dz.U. L 275 z 25.10.2003).

³⁶ O niekorzystnych dla Polski skutkach ekonomicznych wynikających z podpisania pakietu energetyczno-klimatycznego pisze W. Mielczarski, *Polityka energetyczna Polski i Unii Europejskiej*, Energetyka ciepła i zawodowa 2008, nr 2, s. 11 i n.

³⁷ Zob. szerzej: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30/WE Dz. Urz. UE 2009 L 140; Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/29/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. zmieniająca dyrektywę 2003/87/WE w celu usprawnienia i rozszerzenia wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji gazów cieplarnianych Dz. Urz. UE 2009 L 140, Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/30/WE z dnia 23 kwietnia 2009 zmieniająca dyrektywę 98/70/WE odnoszącą się do specyfikacji benzyny i olejów napędowych oraz wprowadzającą mechanizm monitorowania i ograniczania emisji gazów cieplarnianych oraz zmieniającą dyrektywę Rady 1999/32/WE odnoszącą się do specyfikacji paliw wykorzystywanych przez statki żeglugi śródlądowej oraz uchylająca dyrektywę 93/12/EWG Dz. Urz. UE 2009 L 140; Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/31/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie geologicznego składowania dwutlenku węgla oraz zmieniająca dyrektywę Rady 85/337/EWG, Euratom, dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/60/WE, 2001/80/WE, 2004/35/WE, 2006/12/WE 2008/1/WE i rozporządzenie (WE) nr 1013/2006, Dz. Urz. UE 2009 L 140; Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 443/2009 z dnia 23 kwietnia 2009 r. określające normy emisji dla nowych samochodów osobowych w ramach zintegrowanego podejścia Wspólnoty na rzecz zmniejszenia emisji CO² z lekkich pojazdów dostawczych, Dz. Urz. UE 2009 L 140; Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 2009/406/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie wysiłków podjętych przez państwa członkowskie, zmierzających do

kietu skutkować ma wyłączeniem z eksploatacji krajowych elektrowni lub niezwykle wysokimi karami finansowymi. Z uwagi na powyższe zadaniem polskiego rządu powinno być dążenie do intensyfikacji prac naukowobadawczych oraz tworzenia zaplecza dla rozwoju niekonwencjonalnych źródeł energii. Do najpopularniejszych z nich należą: energia słoneczna, wiatrowa, wodna, geotermalna i pozyskiwana z biomasy. Ich zastosowanie może przynieść wymierne korzyści z zakresu ochrony środowiska, a docelowo obniżyć kosztów pozyskania energii³⁸.

Osobnym problemem jest też zły stan techniczny polskich elektrowni i elektrociepłowni. Według wstępnej oceny specjalistów ponad 60% krajowych mocy wytwórczych jest przestarzałych technologicznie, zdekapitalizowanych i nieefektywnych³⁹. Ponadto brak rzeczywistych rezerw mocy produkcyjnych w Krajowym Systemie Elektroenergetycznym (KSE) stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa i stabilności dostaw energii.

Sporym wyzwaniem jest także konieczność stałej transpozycji energetycznego prawa unijnego do polskiego porządku prawnego⁴⁰. Ów proces jest

zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych w celu realizacji do roku 2020 zobowiązań Wspólnoty dotyczących redukcji emisji gazów cieplarnianych, Dz. Urz. UE 2009 L 140.

³⁸ Zob. szerzej: G. Sokołowski, *Fundamenty wspólnej polityki promowania energetyki odnawialnej*, Biuletyn Informacyjny „Wspólnoty Europejskie” 2002, nr 9, s. 54-62.

³⁹ W opinii Ryszarda Bartnika, sprawność wytwarzania energii elektrycznej wynosi obecnie około 30 – 32%. Zob. szerzej: R. Bartnik, *Problemy przed jakimi stoi polska energetyka*, dostępny w internecie: http://www.ptzp.org.pl/files/konferencje/kzz/artyk_pdf_2014/T1/t1_379.pdf, s. 379; (dostęp 28.11.2014).

⁴⁰ Przykładem regulacji implementującej dyrektywy unijnej jest ustawa z dnia 29 czerwca 2007 r. o zasadach pokrywania kosztów powstałych u wytwórców w związku z przedterminowym rozwiązaniem umów długoterminowych sprzedaży mocy i energii elektrycznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 130, poz. 905). Celem tej podstawy legislacyjnej była liberalizacja rynku energii elektrycznej obejmująca m.in.: usprawnienie procesu zmiany sprzedawcy oraz ułatwienie dostępu do rynku zarówno konsumentom, jak i niewielkim wytwórcom energetycznym. Przejawem unifikacji prawa było także uchwalenie ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o zapasach ropy naftowej, produktów naftowych i gazu ziemnego oraz o zasadach postępowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa paliwowego państwa i zakłóceń na rynku naftowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 52, poz. 343). Wspomniany akt prawny reguluje zasady konkurencyjności polskiego sektora naftowego oraz zmienia zasady podziału obciążeń związanych z funkcjonowaniem

zjawiskiem skomplikowanym nie tylko z uwagi na problemy z terminowym wywiązywaniem się z obowiązku implementacji czy brak społecznej akceptacji dla harmonizacji prawa w zakresie szeroko rozumianej ochrony środowiska, ale także niedoborem środków finansowych i kadrowych.

Niemniej istotnym zagrożeniem jest również niewielki zasięg terytorialny oraz wysoki stopień zużycia sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. Te pierwsze służą do wyprowadzania prądu z elektrowni do sieci, drugie natomiast dostarczają go do odbiorców. Zdecydowaną większość z nich wybudowano w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX wieku, a ciągły upływ czasu obniża ich stan techniczny. Ich rozbudowa i modernizacja są też konieczna, albowiem z uwagi na powszechność występowania anomalii pogodowych coraz trudniejsze staje się zagwarantowanie ciągłości dostaw i dotrzymanie umownych parametrów techniczno-jakościowych energii elektrycznej.

Podobna sytuacja dotyczy sieci dystrybucji gazu ziemnego i ropy naftowej, których stan techniczny pozostaje na poziomie technologii stosowanej na przełomie lat 60. i 70. ubiegłego stulecia i wymaga pilnej modernizacji.

Zdaniem niektórych ekspertów poważnym utrudnieniem zagrażającym funkcjonowaniu przedsiębiorstw energetycznych są nieuregulowane kwestie prawne dotyczące służebności przesyłu dla urządzeń sieciowych, umiejscowionych na cudzym gruncie. Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy jest mnogość komplikacji podczas prowadzenia niezbędnych napraw, remontów, konserwacji czy budowy nowej infrastruktury. Skutkują one koniecznością wypłat wysokich świadczeń odszkodowawczych, otrzymania decyzji administracyjnych lub przeprowadzenia prac w oparciu o znacznie bardziej kapitałochłonne technologie. Dodatkowe zagrożenie dla bezpieczeństwa energetycznego zarówno pojedynczych obywateli, jak i całego państwa pojawia się przy braku zgody właściciela na wejście na teren posesji podczas prowadzenia działań, których celem jest zminimalizowanie czy też likwidacja stanów awaryjnych⁴¹.

Innym problemem dla polskiej gospodarki jest uzależnienie w sektorze

systemu zapasów. Zob. też: K. Niedziela, *Polityka energetyczna Unii Europejskiej. Poradnik, Fundacja na rzecz efektywnego wykorzystania energii*, Katowice 2000, *passim*.

⁴¹ Raport o wpływie uregulowań prawnych na warunki eksploatacji i rozwoju infrastruktury technicznej liniowej sektora paliwowo-energetycznego decydującej o bezpieczeństwie energetycznym kraju przygotowany w ramach porozumienia o współpracy w zakresie stworzenia nowych rozwiązań prawnych ułatwiających realizację inwestycji infrastrukturalnych, Warszawa luty 2009, *passim*.

gazu oraz paliw płynnych od Rosji. Konsekwencją tego stanu rzeczy jest możliwość wywierania przez nią presji politycznej i ekonomicznej oraz stałego umacniania swojej strefy wpływów geopolitycznych. Osobnym problemem jest też fakt, że rosyjskie złoża gazu, z których zaopatrywana jest Europa Środkowa, są mocno ograniczone, a konkurentów chętnych do korzystania z nich bardzo wielu. Odzwierciedleniem tego stanu rzeczy jest ryzyko ich wyczerpania w ciągu najbliższych 20-30 lat oraz znacznie wyższe niż pierwotnie przypuszczano ceny ich udostępnienia⁴². Dlatego też podstawowym celem państwa w sektorze gazowym powinno być większe geograficzne zrównoważenie struktury dostaw skutkujące zarazem ograniczeniem ewentualnych awarii, konfliktów politycznych czy zagrożeń asymetrycznych⁴³.

Zasadnym jest też prowadzenie prac nad zwiększeniem efektywności energetycznej, albowiem na tle gospodarek europejskich energochłonność pierwotna PKB Polski, wyrażona w cenach stałych oraz parytecie siły nabywczej, jest nadal znacznie wyższa⁴⁴. Przyczyn tego stanu należy upatrywać we wspomnianej już przestarzałej strukturze gospodarki i nie modernizowanych od lat technologiach, relatywnie niskich cenach energii utrzymywanych w naszym kraju w ostatnich dekadach, niemotywuujących do podejmowania inwestycji na rzecz energooszczędnych elektrowni i elektrociepłowni oraz mało wydajnej organizacji produkcji i pracy⁴⁵. Niski poziom efektywności i produktywności polskiej gospodarki negatywnie wpływa na jej konkurencyjność, przyczynia się bowiem do wzrostu cen poszczególnych produktów, także tych importowanych. Tym samym ograniczenie energochłonności jest najszybszym i najtańszym sposobem zmniejszania kosztów związanych z energią⁴⁶.

⁴² Zob. szerzej: P. Syrczyński, *Bezpieczeństwo energetyczne przegrywa z polityką*, „Wokół Energetyki” 2006, nr 2, s. 5.

⁴³ M. Kaliski, D. Staško, *Zależność importowa Polski w zakresie dostaw gazu ziemnego*, „Rurociągi” 2004, nr 2-3/36.

⁴⁴ Na konieczność ograniczenia energochłonności krajowej gospodarki oraz zrównoważenie popytu i podaży nośników energetycznych zwrócono już uwagę w pierwszych latach polskiej transformacji ustrojowej. Zob. szerzej: Uchwała Sejmu RP z dnia 9 listopada 1990 r. w sprawie założeń polityki energetycznej Polski do 2010 roku (M.P. 1990.43.332), s. 1.

⁴⁵ Taką interpretację przyjmuje R. Ney, *Wybrane problemy polityki energetycznej Polski*, „Polityka energetyczna”, t. 9, z. 1, s. 9.

⁴⁶ Energochłonność pierwotna PKB jest to relacja całkowitego zużycia energii pierwotnej do PKB. W latach 2003-2012 tendencja ta systematycznie się obniżała (wy-

Aktualne tendencje polityki energetycznej powinny także uwzględniać podejmowanie działań inwestycyjnych w celu rozbudowy podziemnych instalacji magazynowych gazu na terenie kraju. Pozwoli to na zapewnienie stabilnych i bezpiecznych dostaw surowca – m.in. w okresach szczytowego zużycia gazu ziemnego.

5. Podsumowanie

Dynamika rozwoju cywilizacyjnego i wynikający zeń rosnący popyt na surowce w skali globalnej powoduje, że bezpieczeństwo energetyczne urasta do rangi największych problemów współczesnego świata. Nieprzerwany, bezawaryjny i stabilny dostęp do nośników energii jest koniecznym warunkiem rozwoju państw i społeczeństw. Nic zatem dziwnego, że bogactwo surowcowe i obecność linii przesyłowych na obszarze danego kraju stanowi poważny potencjał gospodarczo-obronny i element nacisku w stosunkach międzynarodowych.

Obowiązujące dziś w Polsce dokumenty kształtujące ład energetyczny, choć w przeważającej większości spójne, to jednak z uwagi na swój wyjątkowy stopień szczegółowości są mało elastyczne i selektywne. Urzeczywistnienie zawartych w nich kierunków działań i celów jest o tyle trudne, że w zderzeniu z dynamicznie zmieniającą się rzeczywistością szybko tracą na aktualności⁴⁷. Gwałtowne przekształcenia w strukturze światowego zużycia energii, opłacalności poszczególnych technologii oraz w globalnych tendencjach rynkowych sprawiają, że trudno jest zaplanować aktualną politykę energetyczną na kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt lat. Zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego kraju w długoletniej perspektywie wymaga więc nie tylko bieżącego opracowywania analiz, czy wieloletnich dokumentów strategicznych, ale przede wszystkim umiejętności zgodnego z potrzebami chwili, inicjowania, realizacji oraz koordynacji dużych projektów inwestycyjnych.

jątek stanowił 2010 r., kiedy to nastąpił wzrost tego wskaźnika) na skutek przewyższającego tempa wzrostu PKB w stosunku do tempa wzrostu zużycia energii. Cały przytoczony tu fragment pochodzi z: Raport GUS, Efektywność wykorzystania energii w latach 2002-2012, Materiał konferencji prasowej z 23 lipca 2014 r. s. 27.

⁴⁷ W samej tylko doktrynie polityki energetycznej Polski do 2025 r. zawartych jest 57 celów, zasad i priorytetów. Zob. szerzej: Obwieszczenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 1 lipca 2005 r. w sprawie polityki energetycznej państwa do 2025 roku (M.P. 2005.42.562), *passim*.

Ponadto, aspirując do grona najlepiej rozwiniętych gospodarek europejskich Polska musi rozwiązać szereg istniejących problemów związanych z wysokim poziomem emisji gazów cieplarnianych do atmosfery, wysłużonym zapleczem produkcyjnym elektrowni i elektrociepłowni oraz zużyciem sieci przesyłowych i dystrybucyjnych. Z punktu widzenia polskiego interesu narodowego duże znaczenie ma także uściślenie ram legislacyjnych, dotyczących służebności przesyłu na cudzym gruncie, zmniejszenie uzależnienia kraju od importu gazu oraz paliw płynnych z jednego kierunku, zwiększenie efektywności energetycznej oraz rozbudowa podziemnych magazynów gazu⁴⁸.

Energy security in the state's security policy

Summary

The article highlights the significance of raw materials and energy capacity for economy resulting from a special role of natural resources in the contemporary world. The author discusses the significance of the energy factor in the appropriate functioning and development of a country as well as the opportunities of effective implementation of its political aims. The article analyses the documents defining energy system in Poland and discusses the fundamental problems facing the national energy policy. The documents defining the energy system now functioning in Poland are in their majority consistent, but due to their exceptionally detailed character they are selective and inflexible. Aspiring to become one of the best developed European economies, Poland must solve a number of problems involving high level of emission of greenhouse gases. More precise determination of legislative framework concerning energy production, transfer and storage is of great significance for the Polish national interest.

⁴⁸ Te i inne cele w zakresie energetyki zostały uznane przez krajowe władze za priorytety w okresie polskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Zob. szerzej: P. Turowski, *Bezpieczeństwo energetyczne – priorytet polskiej prezydencji*, „Bezpieczeństwo Narodowe” II 2011, nr 18, *passim*.

Energiesicherheit im Rahmen der staatlichen Sicherheitspolitik

Zusammenfassung

In dem Artikel wurde die Wichtigkeit der mit Rohstoffen verbundenen Energiebasis der Wirtschaft besprochen, die sich aus der besonderen Rolle der Naturressourcen in der heutigen Welt ergibt. Die Autorin setzte sich zum Ziel, die Bedeutung des Energiefaktors für das richtige Funktionieren und die richtige Entwicklung eines Landes sowie die Möglichkeit einer wirksamen Realisierung seiner Ziele in der Weltpolitik näher zu bringen. In dem präsentierten Text wurden Dokumente analysiert, die die Energieordnung in Polen gestalten und die grundlegenden Probleme dargestellt, die vor der inländischen Energiepolitik stehen. Die derzeit in Polen geltenden, die Energieordnung gestaltenden Dokumente, obwohl überwiegend einheitlich, sind jedoch wegen ihres außerordentlich hohen Ausführlichkeitsgrades wenig elastisch und selektiv. Polen, das es anstrebt, zu den bestentwickelten europäischen Wirtschaften zu gehören, hat eine Reihe von Problemen zu lösen, die auf hohe Treibhausgasemissionen zurückzuführen sind. Wesentliche Bedeutung für das polnische nationale Interesse hat die Vereinheitlichung des legislativen Rahmens für zahlreiche Fragen, die mit der Gewinnung der Energiequellen, ihrem Transport und Lagerung verbunden sind.

ISSN 1733-8271